

„Myslet život“

Arthur Zajonc

Britský filosof a spisovatel Owen Barfield obrátil naši pozornost směrem k starému scholastickému rozlišování, které se poprvé objevuje u Jana Scota Eriugeny v devátém století, jmenovitě rozlišení mezi *natura naturata* a *natura naturans*.¹⁷⁸ Toto rozlišení je přesně vedeno mezi přírodou vytvořenou a přírodou tvořící, mezi objekty, které nás obklopují, a činnostmi či procesy, které je uvádí v existenci.

Posun vědomí od předmětů k činnostem

Bockemúhlova cvičení i výše popsaná geometrická cvičení jsou navržena tak, aby nás posunula od předmětů k činnostem. Přijmeme - li tuto změnu, naše vědomí se posune k procesuální rovině skutečnosti, které dominují činnost a vztah a v níž je všechno ve vzájemných vztazích a v pohybu, vše se pohybuje od možnosti ke skutečnosti a nazpět. A za tím vším stojí činitel/bytost.

Goethe si dobře uvědomoval význam této roviny skutečnosti, když napsal: „To největší, co dostáváme od Boha a přírody, je život.“¹⁷⁸ Jelikož je extrémně obtížné skutečně myslet „život“, často se spokojíme jen se zkamenělinami. „Pojem vznikání je nám zcela odepřen. Když vidíme, že něco nastává, myslíme si, že to již jest.“ napsal Goethe na jiném místě.¹⁸⁰ Abychom porozuměli přírodě, když je činná, potřebujeme vyšší úroveň vědění, které Goethe označuje pojmem *Vernunft* (intelekt) a klade ho do protikladu s instrumentální formou chápání nazývanou *Verstand*. O tomto tématu napsal: „Intelekt (*Vernunft*) je vhodný pro to, co se rozvíjí či nastává (*Werdende*), instrumentální chápání (*Verstand*) zase pro to, co se již rozvinulo. Intelekt se těší z vývoje, instrumentální chápání touží všechny věci uchopit co nejrychleji, aby byly využitelné.“¹⁸¹ Abychom uspěli v kontemplativním výzkumu, potřebujeme rozvinout schopnost opravdového intelektu, který podle Rudolfa Steinera „vede zpět ke skutečnosti“ a je činnou schopností, jíž vnímáme činné ideje.¹⁸² K prozření či přímému vnímání dochází, když je intelekt činný. Je to syntetizující a osvěcující, vyšší forma nazírání, jak o tom psal Emerson. Jejím prostřednictvím podchycujeme běh věcí v jejich harmonických vztazích a nepřetržitém pohybu, v metamorfózách a tvořivosti. Je to *natura naturans*.

178 Owen Barfield: *What Coltridge Thought*, Wesleyan University Press, Middle-town 1971.

179 Goethe: *Hamburger Ausgabe*, č. 12, C. H. Beck, Mnichov 1982, s. 396, max. 227.

180 Goethe: *Hamburger Ausgabe*, č. 8, s. 477, max. 108.

181 Goethe: *Hamburger Ausgabe*, č. 12, s. 438, max. 538.

182 Rudolf Steiner: *Goethes Theory of Knowledge: An Outline of the Epistemology of His Worldview*, kapitola 12.

Tradiční kultury a „původní vnímání“

Tradiční kultury, jako například kultura původních obyvatel Ameriky, měly schopnost participovat na dějové rovině skutečnosti přirozeně. Barfield tomu říkal „původní vnímání“.¹⁸³ Důkaz pro toto původní vnímání nalezneme v indiánských jazycích. Tak jako u mnoha dalších jazyků původních obyvatel Ameriky, také u Navahů je jazyk dějový neboli slovesný, na rozdíl od moderních západních jazyků, které se převážně orientují na podstatná jména. V jazyce Navahů má mnoho podstatných jmen podobu sloves, jež mohou tvořit celek. Typickým příkladem je slovo *lééifníl*, „hřbitov“, které doslova znamená „ležet v zemi“. Navažská gramatika navíc odráží stupeň „živosti“ předmětu: lidé mají tuto živost v nejvyšší míře, zatímco přírodní síly a abstrakce ji ztělesňují nejméně.¹⁸⁴ V jazyce Navahů a v dalších původních jazycích se celkový důraz klade na život, děj a činnost. Chápu to jako pozůstatek či odraz jejich původního vnímání a participování na té úrovni skutečnosti, která je dějová. Abychom v současnosti mohli znovu získat přístup k této úrovni, musíme vědomě podstoupit konkrétní kontemplativní cvičení. To nás vede k tomu, co Barfield nazývá „konečné vnímání“, v němž člověk opět nabývá archaického stavu vědomí, avšak nyní s tvrdě vydobytým sebeuvědoměním a technickým ovládním světa, které je moderním lidem společné. Docílíme toho formou trvalé bdělosti, která může prodlévat v nitru života, z něhož vše povstalo a do kterého se vše navrácí, a můžeme tak porozumět Rúmiho veršům: „Každý, kdo miluje to, co tvoříš, je naplněn slávou. Nikdo, kdo miluje to, co jsi stvořil, není skutečným věřícím.“¹⁸⁵

Stát se tím druhým

Představte si osobu, kterou neznáte a která stojí přímo před vámi. Nejprve je tato osoba pouhým obrazem - záhadou. Náhle začne tato osoba mluvit a jednat. Skrze její skutky a slova objevíte něco z jejích záměrů, myšlenek a zájmů. Začínáte osobu poznávat. Čím větší má rozsah činnosti a slov, tím jasněji se osoba odhalí. Každý dramatik a spisovatel ví, že čím víc postava jedná a mluví, tím víc ožívá.

Obdobně je tomu v meditaci; když se posuneme od obrazu k činnosti, učiníme veliký krok na cestě poznání. Obraz může být krásný nebo ošklivý, jednoduchý nebo složitý, avšak jeho význam se ztrácí, pokud nedospějeme za obraz k ději, který ho vytváří. Avšak na cestě poznání nás čeká ještě další krok, který máme podniknout - přímá intuice bytosti neboli činitele, jehož činnost již známe. Ačkoliv o tom spirituální tradice hovoří často, nic není tak těžké, jako přiblížit se

183 Owen Barfield: *Saving the Appearances*, Wesleyan University Press, Middle-town 1988.

184 <http://www.answers.com/topic/navajo/language>

185 Jelaluddin Rumi: *Mathnavi III*, 1360-61, *This Longing*, Threshold Books, Putney 1988, s. 52.

nebo dokonce popsat přímé, neduální vnímání toho druhého. Dokud člověk užívá jazyka, užívá dualistických výrazů. Reprezentace jakéhokoliv druhu je negací čirého vnímání, které je vhodnou modalitou neduálního vědomí. Nicméně chceme-li nabídnout úplný popis stezky kontemplativního výzkumu, musíme se pokusit vydobýt si jakýsi pojem čtvrtého, posledního stádia, které označuji pojmem činitel/bytost.

Emerson napsal, že básnická forma vědění „nepochází ze studia, ale z místa, kde intelekt dlí, a z toho, co nazírá“. Obyčejně nevím, kde jste nebo kdo jste. Jsem mimo vás a mám odlišnou povahu. Možná jste žena a já muž, jste mladá a já starý, jste umělkyně a já vědec. Emerson nicméně tvrdí, že básník se natolik odevzdává přirozenosti věcí, že se zcela vzdává své identity a stává se tím druhým. To se může odehrát proto, že jen milující a milenci jsou schopni toho, co je zdánlivě nemožné, především ztratit sebe sama kvůli druhému. Řečeno s Mertonem, člověk musí odložit sociální já a odít se tichým já. Veškerá konvenční identita musí zmizet, má-li se vynořit univerzální ne-já. Ztráta sebe sama a láska jsou spojeny s předpokladem, že se dostaneme tam, kde je druhý a staneme se tím, kým je.